

En samtida berättelse från Clairvaux om ärkebiskop Eskil av Lund.

År 1177 nedlade Eskil sin värdighet som ärkebiskop av Lund. Han frånträdde därmed också primatet över Sverige och uppdraget som legatus sanctæ sedis. Ett stort livsverk var avslutat. Man skulle kunna kalla Eskil den förste européen på nordisk mark. Norden var genom honom fört in i sammanhanget med Europa.

Från Lund gick den forne ärkebiskopens väg till Clairvaux. Han tillbragte där i S:t Bernhards klosterstiftelse återstoden av sitt liv. Den 25 augusti 1181 avled han. Bröderna begrov honom i Frälsarens kapell bakom högaltaret i klosterkyrkan. En sten lades i golvet. Den fick inskriften: *Hic iacet dominus Eschilus Dannemarchie episcopus postea monachus Clareuallis*¹.

Ärkebiskop Eskil var vid sin ankomst ingen okänd man i Clairvaux. Gång efter annan hade han varit där, första gång ännu i den helige Bernhards livstid 1151, sista gång så sent som 1175. Bröderna räknade honom bland klostrets seniores; han var en av dem som vid denna tid ännu uppbar traditionen från stiftarens dagar. Men de kände honom inte endast av personligt umgänge. När de öppnade klosterkongregationens grundskrifter, mötte de hans namn i dessa. De kunde läsa i ett av Bernhards egna brev till ärkebiskopen: mitt hjerta röres och ängslas av vad som sätter Ditt hjerta i förtvivlan; vad helst som kommer över Dig av förföljelse kommer inte endast över Dig, utan även över mig. *Glorior amoris tui.*

¹ *Necrologium Lundense*, utg. af L. Weibull, 110; Migne, *Patrologia latina*, 185: 1767; nedan s. 289.

Efter Bernhards död hade Gaufridus, hans vän och notarie, skrivit en framställning av mästarens bortgång och sista verksamhetsår. Framställningen var med ett brev tillägnad Eskil. Och i sin stora sammanfattande levernesbeskrivning över Bernhard, hade Gaufridus gett en skildring också av ärkebiskopen — en man kommen från jordskivans ytterrand till Clairvaux; mäktigare och rikare än andra i danernas välde; ödmjuk mot alla ända till den minste av bröderna, fylld av trons iver och hängivenhetens fullhet. Underverk, knutna till skildringen, förtätade glansen kring Eskil¹.

Den krets, i vilken Eskil kom att tillbringa sina sista år, skymtar i litteraturen från Clairvaux. Abbot var vid hans ankomst Henricus, den sjunde i ordningen; när denne i mars 1179 mottog kardinalpurpurn, fick han till efterträdare Petrus, abbot av Igny. Bland dem som stod Eskil nära var också de två priorerna Gaucherius och Johannes. Den senare nämnes som författare till »en vacker bok, i vilken under och visioner från skilda håll är beskrivna läsarna till uppbyggelse». Till dessa slöt sig Alanus, den tidigare biskopen av Auxerre. Liksom Eskil hade Alanus lämnat sin biskopsstol för att leva som broder i Clairvaux; några år tidigare hade han avslutat sin stora Bernhardsbiografi. I *Exordium magnum ordinis Cisterciensis* från början av 1200-talet glider en bild ur livet i denna krets förbi. Priorn Johannes ligger på sitt yttersta. Eskil och Alanus besöker honom. De finner honom trots sjukdomen och febern klädd i sina vanliga grova och hårda kläder och låter bära fram andra till honom, mjuka och fina. Men Johannes visar deras vänlighet ifrån sig. Han vill dö ödmjuk som han levat, säger han, i den ringhet och det armod han valt sig². Den något yngre generationen hade i denna krets en representant i Herbertus, vid Eskils ankomst till Clairvaux kapellan hos abbot Henricus. Tidigare hade denne Herbertus betjänat den tredje abboten Fastradus (1157—1161) vid bordet; därefter varit

¹ Dipl. Suec. I, 55; Mon. Germ. hist. SS. XXVI, 117 f.; Migne, 185: 334 ff.

² Dipl. Suec. I, 104; Migne, 185: 1116, 1249.

abbot i Mores i biskopsdömet Langres. På 1180-talet blev han omsider kallad att intaga ärkebiskopsstolen i Torres på Sardinien ¹.

Det var av gammalt sed inom de äldre släktleden i Clairvaux att i skrift bevara minnet av personer och händelser i brödrakretsen. Syftet var varken biografiskt eller allmänt historiskt. Man skrev till uppbyggelse; det gällde i första hand att visa, hur underfullt Gud ingripit i världsförloppet och lett människornas öden. I denna anda fick också Eskil sin biografi. Biografen var en av männen i hans närmaste krets: Herbertus.

Herbertus' berättelse om Eskil ingår som ett kapitel i hans stora verk: *Liber miraculorum*. Detta verk föreligger i tre redaktioner. Den ena är numera så fragmentariskt bevarad, att den inte tillåter några slutsatser. De två andra utgöres av en längre, på kapitel uppdelad och en kortare, även med bokindelning försedd redaktion ². Berättelsen om Eskil förekommer endast i den längre. Vissa utdrag ur denna har utan författarenamn, tidsättning och proveniens tidigare inlutit i *Exordium magnum* ³. I sin helhet har den liksom redaktionen i övrigt förblivit otryckt.

Grundläggande handskrift för den längre redaktionen av Herbertus' verk är en pergamentskodex från klostret Aldersbach i den bayerska diöcesen Passau (Lat. 2607, 4:o, fol. 16 r.—130 r. Staatsbibl. München). Kodexen härrör från en tidig del av 1200-talet. Berättelsen om Eskil utgör kapitel 98 ⁴. Ett utdrag ur denna kodex med mirakelberättel-

¹ Chifflet, S. J., hos Migne, 185: 1271 f.; Janauschek, *Origines Cisterciensis ordinis* I, 135; Hüffer, *Vorstudien zu einer Darstellung des Lebens und Wirkens des heiligen Bernhard von Clairvaux*, 156 f., 160 ff.

² Den kortare redaktionen hos Migne, 185: 1274 ff. och i Fonds lat. 5664 membr. s. 14, fol. 40 v.—125 v. Bibl. nat. Paris. Jmfr för handskriftsförhållandena Hüffers grundläggande arbete, 163 ff.

³ Migne, 185: 1085 ff.; *Script. min. hist. Dan. ed. M. Cl. Gertz*, II, 430 ff. Utdragen här sammanarbetade med uppgifterna om Eskil i Gaufridi Bernhardsbiografi (Migne, 185: 334 ff.) under anlitande även av hans nyss omtalade brev till Eskil. — *Exordiets berättelse om Eskil* har begagnats i *Själlandskrönikan*. *Script. min. hist. Dan. ed. M. Cl. Gertz*, II, 48 ff.

⁴ Jmfr Bilagan nedan 284 ff.

serna ordnade i ny följd stammar från klostret i Fürstenfeld, diöcesen Freising (Lat. membr. 6914, s. 13, fol. 1—37 r. Staatsbibl. München). Redaktionen möter även i två pappershandskrifter, den ena i Schottenstift i Wien (n:o 50, 4:o, s. 15), den andra från Chiemsee (n:o 3798, 4:o, a. 1451, fol. 10 r.—125 r. Hofbibl. Wien). Båda äro skrivna efter samma förlag och skiljer sig från Aldersbachskodexen, fränsett smärre textvarianter, huvudsakligen genom en ändrad ordningsföljd inom berättelserna mot slutet.

Om tidpunkten, då Herbertus' Liber miraculorum författades, föreligger en uppgift i Chronicon Clarevallense från 1223 eller strax därefter. Tidpunkten förlägges där till 1178. »Detta år», heter det, »sammanskrev i Clairvaux herr Herbertus, munk i Clairvaux, sin mirakelbok. Om man alltså på något ställe i denna mirakelbok stöter på 'för tre år sedan' eller 'för fyra' eller 'för sju år sedan' hände det och det, har man att utgå från detta år och därifrån räkna bakåt»¹.

Chronicon Clarevallense's uppgift om tiden för Herbertus' författarskap har tidigare godtagits², men kan inte vara riktig. Författarskapet har inte varit inskränkt endast till ett år, utan tagit längre tid i anspråk.

Den älsta tidpunkten för nedskrivandet möter i en berättelse, där det omtalas en munk i Clairvaux, som i början av sin omvändelsestid fick en uppenbarelse av den kort förut

¹ Migne, 185, 1249. — På flera ställen i krönikan är mirakelboken citerad (Migne 185: 1247 (år 1147, 1157, 1163), 1250 (år 1183)). Och även där direkt citat saknas, visar sig på ett ställe Herbertus' arbete vara använt som källa. Krönikan har: Anno domini 1178 mortuus est apud Claramvallem venerabilis Gaufridus, episcopus Soranus in Sardinia, in dedicatione Clarevallensis et juxta Godefridum episcopum est sepultus. Det heter i Liber miraculorum (München 2607, kap. 74): Defunctus est idem pater pijssimus (☉: venerabilis et sancte memorie Gaufridus quondam Sorensis ecclesie que est in Sardinia pontifex et monachus Clarevallis) anno dominice incarnationis M^oc^olxxviiij tercio ydus nouembris in ipsa videlicet festiuitate dedicacionis ecclesie Clarevallensis, in qua eciam tumulatus iuxta venerabilem Godfridum quondam Lingonensem episcopum honorifice requiescit. Jmfr Wien, 3798, kap. 72, och Migne, 185: 1360, 1362.

² Så av Hüffer, 169.

avlidne S:t Bernhard och som, då berättelsen upptecknades, just var i färd med att avsluta sitt femte lustrum i orden¹. Bernhard avled den 20 augusti 1153; årtalet bör närmast vara årtalet i krönikan: 1178. En annan berättelse låter sig tidigast hänföra till följande år. Den handlar om biskop Gaufridus av Sora på Sardinien. Det heter här, att denne avled den 11 november 1178, och det fortsattes därefter med omtalandet av en händelse två månader senare². Ännu längre fram i tiden torde en annan berättelse föra. Man har tidigare inte kunnat identifiera den person, om vilken den rör sig. Personen är den heliga Margareta av Roskilde. Enligt vad detta helgons translationsberättelse visar, inträffade hennes död den 25 oktober 1176, enligt Själlandskrönikan den 28 oktober samma år; endast Annales Lundenses har ett avvikande, oriktigt årtal: 1177³. Händelsen anges hos Herbertus ha ägt rum för snart en fyra års tid sedan, ante hoc ferme quadriennium⁴. Tidpunkten för denna berättelses nedskrivande skulle alltså vara 1180.

De uppgifter i Liber miraculorum, som här sammanställts, torde avgränsa tiden för verkets avfattning. Enligt dessa har Herbertus skrivit under åren 1178—1180. I nära överensstämmelse härmed är två uppgifter i berättelsen om ärkebiskop Eskil. Enligt den ena var striden mellan Alexander III och Fredrik Barbarossa avslutad vid tiden för författandet: striden slöt sensommaren 1178. Den andra uppgiften meddelar, att Eskil ännu den dag i dag, usque hodie, lever som munk i Clairvaux⁵.

Uppgiften om Eskil visar, att Herbertus skrivit sin berättelse om denne ännu under hans livstid. Det har skett, medan de båda levde tillsammans i Clairvaux. Men Herbertus upplyser också, varifrån han har vad han berättar om ärkebiskopen. I det stycke, som omedelbart föregår hans

¹ Migne, 185: 1303 f. Jmfr smst. 462 f.; 1271 f.

² Migne, 185: 1362. Jmfr föreg. sida not 1.

³ Vitæ sanctorum Danorum, ed. M. Cl. Gertz, 389, 390.

⁴ Nedan s. 285.

⁵ Nedan s. 281, 289.

berättelse, upplyses: »Vi skall här i all korthet återge ett och annat om Eskil; vi har hört det inte endast av många andra, utan också av honom själv»¹. Då Herbertus anför den sista episod, han har att berätta ur Eskils liv, fixerar han denna utsago närmare: »Detta och så gott som allt det andra vi nu berättat har vi hört av den vördnadsvärde och helige fadern sjelv»².

Herbertus' berättelse om Eskil är sålunda samtidig och vilar mestadels på vad den skildrade själv berättat. Fallet är för 1100-talets Norden något ganska enastående.

I sin berättelse följer Herbertus Eskils öden från hans unga år in i ålderdomen. När berättelsen börjar, är Eskil vid pass sexton år gammal, en flyktig, oförfaren, av denna världens fåfänglighet upptagen yngling på studieuppehåll i Sachsland. En sjukdom angriper honom och för honom nära döden. I en stor vision, där avgrundslågorna avlöses av glansen kring de himmelskas boningar och ängladrottningen uppenbarar sig sittande på ärones tron, företecknas honom hans storhet i kyrkans tjänst. Skildringen samlar sig därefter kring Eskil som ärkebiskop av Lund. En huvudvikt lägges därvid i anslutning till ett moment i visionen och cisterciensisk tankegång på hans verksamhet för klosterväsendet. Enligt visionen skulle han grunda fem kloster av olika ordnar. Han grundar dessa och jämte dem många andra. Bröderna hämtas från Frankrike. Det nämnes sådana av cistercienser-, karthusianer- och premonstratenserordnarna. Vinstockarna, säger Herbertus, som ärkebiskopen plantade, växte snart ut till en Herrans vingård; skotten sköt vitt och brett in i främmande land, Sachsland, Slavien, Sverige och Norge. Men vid sidan härav skänker Herbertus också uppmärksamhet åt ärkebiskopens verksamhet i övrigt. Hedendom florerade ännu. Eskil lägger sin kraft på att utrota denna, predikar kristen sed och ordning, vakar över efterlevandet av den romerska kyrkans föreskrifter, bekämpar häretiker, schismatiker och vantrogna. Mäktig och myndig satte han hälen på de högmodiges nackar;

¹ Nedan s. 289.

² Nedan s. 283.

skräck betog syndarna i Dacien. Hans ingrepp i två fall av äktenskapsförbrytelse relateras; demonerna förgör de av honom exkommunicerade. Schismen under Alexander III beröres. Den skall ha förebådats av hostians sönderspringande i fem delar en dag, då ärkebiskopen celebrerade mässan i Ribe domkyrka — själv slöt han sig till Alexander, men fem av hans biskopar bröt kyrkans enhet, det är Christi kropp. Herbertus dröjer särskilt vid en av dessa, Elias av Ribe, precipue huius mali iniciator atque incentor — detta ondas främste upphovsman och försångare. Demonerna stryper till sist den gudlöse och kastar hans livlösa kropp över en bjälke högt uppe under taket — upphøjelse och belöning, säger Herbertus, efter förtjänst åt dem som överger Christi kropp och gör sig till ledamöter i satan. Till sist möter man ärkebiskopen i Clairvaux. Herbertus berättar, hur han där hade för vana att tillbringa dagen ensam och i bön i sitt oratorium ända till måltidstimmen. En gång då han kom i munkarnas kapitel, berättade han för dem om en syn, som han haft dagen förut i oratoriet: en av hans bröder, som dött utan att vara försonad med honom och utan att ha fått viaticum, hade svept i lågor stått för honom. Ärkebiskopen utverkade av kapitlet mässor och orationer för den döde.

Detta är grundlinjerna i Herbertus' berättelse om ärkebiskop Eskil. Berättelsen har i sin helhet följande lydelse:

[96 v.] *De sancto eskilo*¹ *lundensi metropolitano. XCVIII*².

Iste ergo³ uir magnus omnique honore dignissimus cum esset adolescens annos natus circiter XVI⁴ / transmissus a parentibus causa studiorum in saxonia morabatur. Vbi grauissimam ualeitudinem incidens . et diuturno languore⁵ tabescens / tandem a medicis desperatus . procuratum est ut oleo consecrato inungetur. Cumque presbiteri ceterique fideles huius rei gracia eius

Trycket ovan efter Cod. lat. Monac. 2607, 4°. Texten avdelad i stycken av utgivaren. — Textvarianterna nedan ur 3798, 4°. Hofbibl. Wien. Jmfr Migne, 185: 1085 ff.; Script. min. hist. Dan. II, 430 ff.

¹ domino Eskylo ² capitulum 99 ³ igitur ⁴ sedecim ⁵ labore

lecto¹ assisterent // subito factus in agonia omni membrorum ac officio sensuum destituitur / ita ut fere mortuus putaretur.

Ductus ergo in spiritu uenit ad quandam mansionem / tota interius quasi clibanus ardens². Quo cum propius accederet. et curiosius inspicere uellet // subito erumpens uapor incendii apprehendit incautum / moxque in illam fornacem flammium³ traxit inuitum. Qui cum protinus ardere cepisset iamque nichil aliud nisi mortem et ignem eternum sibi superesse cogitaret // ecce miserante deo apparuit ei in uno diuersorii latere meatus quidam quasi tramitis angusti de ostio [97 r.] ad ostium ducens et uacuis flammis. Quo tandem nimio conatu adueniens / celeteriter exiit ac fugit palpitans et tremens a facie flamme deuorantis. Moxque palacium quoddam reperiens atque ingrediens / uidit in eo dominam angelorum uultu et habitu choruscantem atque in trono glorie residentem. Ad quam cum accederet pauidus et anhelus / flagitabat obnixus ut sui misereretur. Quem protinus illa dignanter aspiciens. dedignanter et⁴ minaciter alloquens quod ausus fuisset⁵ in conspectu eius apparere // mandat quantocius egredi / et cruciandum ad ignem reuerti. Porro ibidem inter alios apparebant tres uiri uenerabiles eidem domino assistentes // quorum unus eiusdem ciuitatis episcopus. alter uero decanus⁶. tercius nichilominus erat uir uenerabilis / cuius ego ad presens non satis officium memini. Hos itaque prefatus adolescens⁷ intuens ac recognoscens / precabatur instanter ut matri misericordie pro ipso supplicarent. Quod cum deuotissime facerent / piissima illa dissimulatrix respondit eis dicens. Quid est quod rogare presumitis pro adolescente uanissimo // meoque respectu indigno? Hic enim peruersus et lubricus me nunquam⁸ honorauit / nunquam salutationem meam mihi uel una uice representauit. Cumque illi rogarent quatinus delicta iuuentutis et ignorancias illius dimitteret si de cetero se emendaturum promitteret // accessit iterum tremebundus adolescens / obsecrans eam et dicens. Miserere mei domina miseratrix generis humani. et ne claudas a me ui[s]cera tue inuicte pietatis //

¹ lectulo eius ² totam etc. clybanum ardentem ³ flammam ⁴ illa dedignanter aspiciens atque ⁵ fuerit ⁶ dyaconus ⁷ iuuenis ⁸ nunquam me

quia paratus sum amodo . et usque in sempiternum obsequi tibi / et te super omnia post deum uenerari. Quod si genitor meus istam calamitatem meam ¹ agnosceret / maxima auri pondera pro mea liberacione libenter impenderet. Ad hec beatissima uirgo serenata facie respondit. Quid igitur? Putasne quia ualeas apud me teipsum bene redimere? In hoc enim forsitan placare me ² posses / si congruum mihi precium pro tua redemptione persolueres. Tunc ille non modice exhilaratus in uerbo isto / fiducialiter accessit et dixit. Etiam atque etiam clementissima domina ego me optime redimam // et quicquid mihi iusserit dignacio tua libentissime faciam tantummodo esto mihi propicia / ut me in illum ignem amplius non remittas. Cuj beata respondit. Volo igitur ut de quinque generibus annone quinque mihi modios non negligas reddere / hoc est de singulis singulos. Quo ille audito letanter accepit / respondensque alacriter dixit. Carum est mihi karissima domina quod imponis . ualdeque iocundum / et ego mensuram bonam . et confertam . et coagitatam . et supereffluentem dabo in honorem tuum. Quod cum in fide sua firmiter promisisset . datis etiam fide iussoribus intercessoribus supradictis / dimissus est tandem liber ad humana reuerti.

Redductus itaque ³ confestim aperuit oculos / receptoque usu loquendi surrexit et sedit in lectu [97 v.] lo suo. Moxque in iubulum erumpens cepit clamare cum gaudio magno dicens. Benedictus deus ego sum liberatus / et amplius non ardebo . Gracias ago tibi sancta dei genitrix ⁴ quia liberasti me de incendio isto / et amplius non ardebo. Videntes vero cuncti qui aderant adolescentulum illum de mortis ianua reuocatum ita clamantem ita ⁵ gestientem gaudentes et admirantes sciscitabantur ab eo tante leticie causam. Ipse vero per multum temporis spacium nil aliud dicere poterat / nisi tantummodo deo gracias ⁶ ago non ardebo . ego non ⁷ ardebo. Et cum sepius ista repetisset conuersus tandem ad illos indicauit eis per ordinem quid sibi de uisione accidisset. Vnus autem ex illis uir bonus et

¹ meam calamitatem ² placare me forsitan ³ Rättat i kodexen från: Redditus itaque sibi ⁴ genetrix dei ⁵ et ⁶ gracias deo ⁷ amplius non

eruditus / hesitantem de uisione adolescentem secrecius alloquī atque instruere curauit dicens. Scito pernoscens te esse futurum ¹ magni nominis uirum / et gradum maxime dignitatis in ecclesia sortiturum. Quj cum ad eam perueneris / oportet te in honorem dei et sancte uirginis matris diuersorum ordinum monasteria quinque de tuo construere // in quibus iuxta mensure tibi propositae rationem habeantur ad minus homines ² duodeni / diuino iugiter seruicio mancipandi. Hiis ille ³ auditis interim tacuit / quia sollicitus fuit.

Sciendum uero est quia in ipsa uisione significatum est ei tres illos uenerabiles uiros cum ⁴ adhuc in carne degerent eodem anno fore de mundo migraturos / quod etiam ⁵ exitus ita postmodum approbavit.

Prefatus uero adolescens processu temporis etate pariter et sapientia crescens. cum iam in uirum optimum profecisset / ad regimen lundensis ⁶ ecclesie que danie metropolis habetur ordinante domino est assumptus. Tunc uero adepta opportunitate curauit inprimis promissa cenobia quinque fundare / in quibus uidelicet diuersarum professionum animas . seu diuersi generis annonas sufficienter et apte collocauit. Qui ut semetipsum perfecte redimeret mensuramque bonam et supereffluentem exsolueret // noluit esse contentus istorum quinque cenobiorum instauracione / uerum etiam alia multa tam de suo quam de aliorum fidelium dono studuit edificare. Nec puto eius similem ⁷ in partibus illis a multis retro annis quempiam extitisse qui tantum in ecclesia fecerit fructum / quantum fecit ipse. Adeo namque circa eiusmodi sanctum ac uenerabile studium deuotus ac sollicitus fuit / quod de remotis etiam partibus galliarum ubi fontem religionis adesse cognouerat conuentus plurimos fratrum cisterciensium . cartusiensium . ac premonstratensium euocans . et propriis sumptibus munifice procurans . in optimis terre sue locis tanquam uites fructiferas pastinauit. Que uidelicet nouelle plantaciones protinus in uineam magnam proficientes . dante ⁸ domino incrementum ⁹ non solum daniam impleuerunt // uerum etiam ad exteras naciones saxoniam .

¹ futurum te esse ² homines ad minus ³ saknas ⁴ dum ⁵ rei ⁶ rättat från: londensis ⁷ Nec eius similem puto ⁸ tante ⁹ incrementum dante

scla[98 r.]uoniam . sueciam . noruueiam ¹ . aliasque multas longe lateque propagines emiserunt // et nouam religionis gratiam barbaris gentibus propinantes / cottidie magis ac magis dilatantur . et crescunt. Quorum omnium gracia et profectus ad honorem profecto illius et gloriam redundabit ² / qui eos de tam ³ remoto orbe adducere . et patrimoniorum suorum heredes efficere ardenti studio procurauit.

Hiis ergo atque huiusmodi pietatis operibus uenerandus pater intentus / satagebat omnimodis religioni ⁴ sibi commisse bona omnia prouidere. Vnde et operam dabat paganitatis ritus quibus adhuc ex magna parte erat inbuta radicitus extirpare / et christiane discipline moribus omnes salubriter informare. Porro ecclesie romane ⁵ sanctiones utpote sanctas atque autenticas . ubique teneri faciebat // hereses vero ac scismata cunctasque supersticiones uehementer abhorrens / procul a finibus illis eliminare non cessabat. Iudicium autem iniuriam patientibus faciens . mansuetos et humiles promouebat / superborumque et sublimium colla potenti auctoritate calcabat. Fretus itaque diuino fauore portabat in manibus gladium ancipitem ad faciendam uindictam in nacionibus . increpaciones in populis / habens utique inpromptu omnem ⁶ inobedienciam ac preuaricationem ulcisci.

Accidit autem ut quidam de nobilibus terre propriam consanguineam in coniugium sibi illicito federe copularet. Vnde isdem archiepiscopus utrumque conueniens ab illicito thoro discedere precepit / tandemque obedire nolentes excommunicauit. Post modicum vero temporis inuenta est mulier incestuosa dum iuxta maritum in lectulo recubaret / repentino interitu a demone iugulata.

Similiter alius quidam diues nichilominus et potens miles / alterius cuiusdam militis uxorem ipso uiuente in matrimonium usurpauit. Quod cum ad eiusdem archipresulis noticiam peruenisset ⁷ / curauit eum monere frequenter ut ab ista prauitate resipisceret. Quem diutissime toleratum postquam in sua ne-

¹ sueuiam noruegiam ² redundabat ³ tam de ⁴ regioni ⁵ romane ecclesie ⁶ *saknas* ⁷ deuenisset

quicia perdurare conspexit // tandem ab ecclesia separatum cum tota domo sua¹ anathematis sententia perculit / factumque est hoc in cena domini. Et ecce post diem tertium in ipsa nocte dominice resurrectionis² / suffocauit eundem adulterum cum adultera et duobus liberis quos iam ex ea genuerat angelus sathane cui traditus fuerat. Mane itaque facto / inuenti sunt omnes in lectulis suis subitanea morte perempti. Porro uniuersa domus eiusdem preuaricatoris grauissime flagellata uariisque languoribus afflicta. uix tandem euadere potuit. Cum ergo personisset huiusmodi rumor perterriti sunt in dacia peccatores. posse[98 v.]dit tremor adulteros // unde et multi penitencia ducti. flagicia atque facinora reliquerunt / lauantes utique manus suas in sanguine peccatorum.

Preterea quadam uice cum isdem uenerabilis pater in urbe rispensi presente ipsius loci episcopo helia³ nomine suffraganeo suo missam celebraret // contigit ut hostiam sacrosanctam quam sanam et integram apposuerat / ante perceptionis horam in quinque partes⁴ fractam. atque diuisam reperiret. De qua nimirum re turbatus et expauefactus obstupuit / missarum tamen sollempnia conuenienter ut potuit expleuit. Recedens itaque sollicitabatur et metuebat multum super huiusmodi fractione / credens utique et sciens non sine graui aliqua causa⁵ id accidisse. Post paucos itaque dies⁶ perculit aures eius rumor odibilis atque tristissimus de nuper exorta in apostolica sede scissura grauissima propter uniuersalem patrem alexandrum. et pseudo papam ipsius emulum octauianum. Que uidelicet plaga crudelis atque intolerabilis uno de uiginti circiter annis totam ecclesiam uehementer afflixit. friderico romanorum imperatore scismaticorum partem enixius roborante. Postmodum autem cum isdem⁷ archiepiscopus ceterique prouinciales episcopi indagata cercius ueritate dominum alexandrum in papam recepissent / quinque ex eisdem episcopis fauere nolentes⁸ sano consilio restiterunt // contemptoque legitimo patre / scismatico adhererunt. Ex quibus uidelicet supradictus helias⁹

¹ tota sua domo ² dominice resurrectionis nocte ³ helya ⁴ partibus
⁵ causa aliqua ⁶ dies itaque paucos ⁷ idem ⁸ nolentes imperatoris aliorumque ⁹ helyas

unus exstitit / qui etiam¹ inter alios precipue huius mali² iniciator atque inceptor fuit. Vnde euidenter apparuit quod illa eucharistie quinque partita diuisio hos quinque episcopos denotauit³ / qui tanquam animales seipsos segregantes in regione danensi unitatem ecclesie que corpus christi est⁴ in seipsis diuidere atque disrumpere presumpserunt.

Sed non arbitror esse celandum de eodem scismatico helia⁵ rispensi / quam terribili morte miserabilem uitam finierit. Iste siquidem homo carnalis et lubricus sub nomine pastoris lupi seuciam exercebat / quia gregem dominicum depasci magis quam pascere satagebat. Quj cum tandem diuino urgente⁶ iudicio ad diem uite nouissimum peruenisset neque confessionem facere / neque sacram communionem accipere uolebat. Vnde amici eius dolentes multumque erubescens instabant omnes ut poterant ne sine uiatico moriens . et suis obprobrium magnum relinqueret / et sibi dampnationem sempiternam acquireret. Ipse vero more aspidis surde et obdurantis aures suas salutaribus monitis cordis aditum denegabat / insuper et momentes ipsum amicos suos grauiter obiurgabat. Denique cum quidam⁷ carnalis filius eius super hac re rogaret⁸ eum⁹ / uehementer indignans respondit ei dicens. Fili procacissime meretricis non me latet intencio tue perfide mentis. Scio namque quia mortem meam desideranter expectas / ut [99 r.] facultates meas rapacissimis unguibus discerpere queas. Moxque exturbans illum a facie sua precepit cubiculariis et ministris ut exeuntes ostium clauderent et solum quiescere permittentes neminem ad ipsum nisi ipso iubente amplius introducerent. Egressi igitur foras cum aliquamdiu sustinuissent // tandem scire uolentes quid ageret introierunt / sed eum in lectulo suo minime repererunt. Cumque superius ad rectum respicerent / uiderunt cadauer eius exanime proiectum super excelsam trabem. Vnde cum non essent scale uel machine quibus ad eandem trabem ascendere potuisset // certissime patuit quod a demonibus fuerat suffocatus / et ad illum arduum locum eorundem ministerio subleuatus. Ita ergo sublimari . ita remunerari merentur

¹ et ² mali huius ³ denotauit episcopos ⁴ est christi ⁵ helya ⁶ saknas ⁷ saknas ⁸ super—rogaret saknas ⁹ eum admoneret

/ qui se a christi corpore separantes . sathane membra fieri non uerentur.

Sciendum est quoque quod memoratus¹ archiepiscopus quendam habuerit fratrem uterinum qui hostili gladio uulneratus occubuit / et morte preuentus uiaticum non accepit. Hic etiam dum adiuueret eundem archipresulem aliquando iniuste offenderat / nunc ei ante mortem reconciliatus est per satisfactionem². Quadam igitur uice cum isdem³ uenerabilis pater degens in claraualle more solito solus esset in oratorio suo ibi siquidem cottidie . immo pene tota die presertim usque ad horam refectio- nis oracionis gracia persistere consueuit / ecce predictus frater eius⁴ defunctus uigilanti et oranti per diem apparuit ei dolore et merore confectus. Cumque uenisset ante illum dimisso capite suppliciter inclinabat ei quasi de offensa ueniam postulans⁵ / aut etiam oracionum suffragia flagitans⁶. Stetit ergo aliquamdiu coram illo⁷ nichil penitus dicens / nisi tantum humiliato capite calamitatem ac necessitatem propriam innuens. Sed neque archiepiscopus quicquam locutus est ei / quia pre timore et admiratione inmensa . et mente attonitus nimirum⁸ . et suj minime compos erat. Veruntamen ex eodem mortuo non poterat aliquid agnoscere / nisi tantum caput . et collum . ac summitatem scapularum. Reliqua namque pars corporis tota ardere uidebatur // et nichil ex eo penitus apparebat / nisi tantummodo⁹ flamma que totum occupabat. Cumque aliquamdiu ita mansisset tandem euanuit // et fratris animam super angustia sua magno dolore conterebrauit / qui etiam postera die ueniens in capitulum monachorum multa missarum et oracionum impendia pro eodem mortuo impetrauit.

Hec et alia pene uniuersa que supra retulimus / ab ipso uenerabili et sancto patre audiuius.

Man torde i den skildring av ärkebiskop Eskil, som Herbertus här givit, kunna urskilja två olika beståndsdelar.

Själva grunduppgifterna, i första hand vad berättelsen

¹ sepe memoratus ² per satisfactionem reconciliatus est ³ idem ⁴ eius frater ⁵ petens ⁶ suffragia oracionum postulans ⁷ eo ⁸ nimirum attonitus ⁹ tantum

direkt har att meddela av episoder ur ärkebiskopens eget liv, måste anses härröra från denne själv. Cisterciensisk anda och livsuppfattning genomtränger helt dessa grunduppgifter. Synvidden är klostercellens. Det mesta av ett stort och rikt förflutet har för ärkebiskopen sjunkit undan; idéer och händelser omvandlats; de har, för att använda S:t Bernhards uttryckssätt, under denna omvandling lika dvärglikt förminskats, som stora städer och borgar förminskas, när man ser dem uppe från en bergshög tinne. Sammanställningen åter av grunduppgifterna, den färgläggning som getts åt det hela, måste härröra från Herbertus. Lösryckta drag har stått denne till förfogande. Han har av dem skapat en sammanhängande bild av Eskil. Synvidden är också här klostercellens. Bilden har närmats bilden av den gregorianske idealbiskopen. Inte för intet fogar Herbertus i rubriken till ärkebiskopens namn ordet sanctus, den helige, och upprepar det i texten.

Herbertus' berättelse om Eskil är att fatta som brottstycken av den åldrige ärkebiskopens minnen, sammanställda till en helhetsbild av en man i hans närmaste omgivning.

Bilaga.

Redogörelse för de till Danmark anknutna berättelserna i Cod. lat. Monacensis 2607, 4° ¹.

73 r.—73 v. de fratre oriente qui uidit christum et matrem eius cum sancto Johanne euangelista. LIII. Significante nobis quodam uenerabili monacho clareuallis qui in partibus danie diucius habitauit. audiuimus rem quam ultra saxoniam nouiter accidisse asseuerabat. Igitur in quodam cisterciensis ordinis monasterio cuius uocabulum non satis reminiscor / quidam honeste conuersacionis monachus habitabat. Quij dum etc.

Herbertus' tryckta text II: 33 (Migne, 185: 1344) saknar denna inledning. I Exordium magnum utgör berättelsen IV: 34

¹ Foto Landsarkivet i Lund. — Jmfr för kodexen i dess helhet Hüffer, 164 ff., 180 ff.

(Migne, 185: 1123 f.), men har här talrika utvidgningar och omskrivningar samt följande inledning: Quidam religiosus et spiritualis monachus de collegio Clarævallis in partibus Daciæ in una de domibus Clarævallis diutius habitavit. Hic igitur quadam vice rediens in Claramvallem, fratribus suis causa ædificationis retulit jucundum, et omni acceptione dignum miraculum, quod in confinio Saxonie noviter accidisse, asseverabat. Erat in eisdem partibus quoddam Cisterciensis ordinis cœnobium, in quo quidam magnæ religionis et admirandæ humilitatis monachus in simplicitate cordis sui Domino devote serviebat. Qui cum *etc.* Avslutningen (Migne, 185: 1124) är även skiljaktig.

73 v. De monacho moriente cuius scapulare diabolus lingebatur / quod sine licencia resarcierat. LIIII. Eodem quoque quo supra referente cognouimus / alium quendam supradicti ordinis monachum in eisdem partibus extitisse. Qui cum ad *etc.*

Herbertus' tryckta text II: 34 (Migne, 185: 1344 f.) saknar denna inledning. I Exordium magnum är berättelsen insatt i slutet av V:2 (Migne, 185: 1126 f.) och börjar: Alius quidam Cisterciensis ordinis monachus, cum infirmitate tactus ad *etc.*

92 r.—93 v¹. De femina a marito occisa et post mortem declarata. XCI.² In episcopatu Rosquellie que est ciuitas in regione³ danorum ante hoc ferme quadriennium⁴ exstitit mulier quedam mitis et humilis corde nomine margareta / magna simplicitate et innocencia predita // que bonis operibus iugiter insistebat / et illatas sibi frequenter iniurias equanimiter tolerabat. Huic autem uir impius atque crudelis erat // qui nequaquam illi se⁵ maritum et comparem / sed quasi tyrannum ac persecutorem dirissimum exhibebat. Siquidem odio habebat illam propter ipsius⁶ innocenciam ac simplicitatem / reputans eam fatuam et insipientem. Erat itaque semper infestus illi tota die conuiciis appetens // uerberibus atterens / multisque afficiens malis. Ipsa vero quasi non sciens et quasi non habens in ore suo redarguciones . malum in bono uincere satagebat / et cum hiis⁷ qui oderant pacem pacifica erat. Preterea quedam mulier nequam eiusdem ni fallor rustici soror magna aduersus illam inuidia tabescebat⁸. Quadam itaque uice cum uir ille malignus

¹ Textvarianterna nedan efter Fonds lat. 5664, 12°, membr. Bibl. nat. Paris (= P), Herbertus' tryckta text III: 34 hos Migne, 185: 1379 ff. (= Cl), nr 3798, 4°, chartac. a. 1451. Hofbibl. Wien (= W).

² P De margareta occisa a uiro suo nequam cxj. W declarata capitulum 92 ³ W in regione saknas ⁴ Cl que — quadriennium saknas ⁵ Cl och P se illi ⁶ W illius ⁷ Cl iis P his ⁸ Cl och P tabescebat que ipsum fratrem suum ad eiusdem odium et insectationem iugiter inflammabat

presente atque suadente sorore ¹ innoxiam feminam usque ad mortem uapulasset. ac penis illius ² inexorabili crudelitate [93 r.] adhuc saturari non posset / ad cumulum sue dampnacionis adiecit. ut eam morte multaret ³. Resupinatam ⁴ igitur inter duo fulcra desuper eam ualide compresserunt ⁵ / et ita uiolenta nece suffocauerunt. Cumque penitus extincta fuisset / miserunt laqueum in collum eius ⁶ et suspenderunt eam ⁷ ad trabem in angulo domus. Perpetrato itaque tanto piaculo. cepit impius ille multator simulare luctum atque lamentum / planctuque funebri finitimos omnes inuitare ad planctum. Inde ⁸ conplousis manibus ad inuicem ⁹ / ululans et clamitans in excelso aiebat. Heu heu uenite et condolete mihi omnes amici et proximi. Venite inquam et uidete quomodo infelix et fatua uxor mea me absente. me ignorante se perdidit / quomodo suadente ¹⁰ diabolo se ipsam laqueo ¹¹ strangulauit. Cum ergo huiusmodi lamentis credulitatem populo falsarius nequam persuasisset / tunc eicientes funus cum dedecore magno traxerunt procul quasi mortuum canem usque ad oram maris / ibique littoreo sabulo modice operientes reposuerunt illud cum duobus latrunculis nouiter in eodem loco ¹² suspensis atque sepultis. Sic ergo pereunte iusticia periit innocens mulier / et cum impiis ¹³ reputata est. Sed quoniam paciencia pauperum non peribit in finem // placuit innocencie auctori atque amatori suscitare de puluere inopem / et de stercore erigere pauperem ¹⁴. Marini itaque ¹⁵ fluctus eidem loco frequencius illidentes. et superiectam ¹⁶ mortuis harenam ¹⁷ paulatim labefactantes in proximam paludem reiciebant / ita ut ipsa corpora non nulla parte ¹⁸ nuda apparerent ¹⁹. Expleto autem biennio cum quidam cecus iuxta predictum locum itinerando incederet / contigit ut manus et faciem ²⁰ loturus ad ipsam paludem diuerteret. Statim vero ut ex eadem unda oculos perfundere cepit / miserante domino curatus est et uisum recepit. Quod ubi ille persensit / illico obstupefactus uehementer expauit ²¹ et dixit. Christe fili dei // quid est quod accidit mihi? Ecce ego uideo mare et aridam / et cuncta que circa me sunt. Putasne in

¹ P sorore sua ² Cl och P eius ³ Cl mularet ⁴ P resupinam
⁵ W eam compresserunt ualde ⁶ Cl och P collo ipsius W collo eius.
⁷ Cl saknas ⁸ Cl och W Vnde ⁹ Cl complausis ad inuicem manibus P ad inuicem manibus
¹⁰ Cl och P in eo ¹¹ W iniquis ¹² Cl och P Sic — pauperem saknas
¹³ Cl och P autem ¹⁴ Cl supersectam ¹⁵ Cl och P arenam ¹⁶ Cl ex parte
¹⁷ P reiciebant ipsa corpora ut ita nonnulla ex parte apparerent ¹⁸ W manibus faciem ¹⁹ Cl, P och W exclamauit

somnis¹ ista considero // an ita agitur in ueritate mecum? Vnde ista lux ceco // unde gaudium misero // unde salubritas desperato? Cum ergo perseuerante uisu reuera cognosceret² se esse sanatum / continuo letabundus et laudans currere cepit ante ductorem suum. Uenientesque³ ad proximam uillam / nunciauit omnibus que sibi acciderant. Accurrentibus igitur cunctis ad ipsum locum omnes male habentes cum in eandem aquam descendissent / continuo sanabantur a quacunque infirmitate detinebantur. Cupientes uero cognoscere unde procederet⁴ illa benedictio sanitarum / ceperunt explorantes⁵ effodere tumulos⁶ dampnatorum. Cumque latronum⁷ morticina contingerent // tanta in eis putredo corruptionis apparuit . tamque intolerabilis fetor ipsum aerem tabefecit / ut opilatis naribus omnes pene⁸ diffugerent⁹. Moxque relectum sabulum super [93 v.] in munda cadauera cum lotenus¹⁰ congerentes / beate illius margarete . corpus inuisere festinarunt. Quod cum discooperuissent // ita a planta pedis usque ad uerticem incorruptum et ita uenustum¹¹ apparuit / ut¹² uiuenti quam¹³ mortuo simile uideretur. Non solum autem sed et tanta ex eo suauitatis fraglantia¹⁴ exhalabat¹⁵ ut omni puluere pigmentario respersum putaretur¹⁶. Inuenta igitur preciosa¹⁷ margarita tanti¹⁸ muneris largitori¹⁹ preconia magna rependerunt²⁰ // et educentes eam de lacu miserie et de luto fecis ad ecclesiam suam cum digna reuerencia reportauerunt²¹. Tunc uero comprehensus impius parricida / et²² interrogatus est minis et tormentis. Et quia iam celare non poterat / confessus est omnem ueritatem audientibus uniuersis. At ubi nunciata sunt ista presuli et primoribus ciuitatis // uenientes²³ illico clerus et populus innumeralis uenerabile pignus cum honore debito ad sedem pontificalem detulerunt / atque in ipsa maiori ecclesia sollempni deuotione et gaudio digne collocarunt²⁴. Jbi uero ad tumulum eius cateruatim undique confluunt²⁵ tam de uicinis . quam de²⁶ remotis partibus populi multi / tantaque ibidem²⁷ miracula fiunt ut pre innumera²⁸ multitudine nequeant comprehendere.

Den Margareta denna berättelse gäller år den heliga Mar-

¹ W sompno ² W uera agnosceret ³ Cl, P och W Venientesque ⁴ Cl och W saknas. ⁵ Cl och P saknas ⁶ W corpora ⁷ W dampnatorum ⁸ W pene omnes ⁹ Cl och P fugerent ¹⁰ W tumolotenus ¹¹ Cl och P incorruptum ac uenustum apparuit ¹² P quod ut ¹³ Cl potius quam ¹⁴ Cl fragrantia ¹⁵ P exalabat ¹⁶ Cl putarentur ¹⁷ W saknas ¹⁸ P tanta ¹⁹ Cl gratias retulerunt ²⁰ W impenderunt ²¹ Cl portauerunt W apportauerunt ²² Cl ipsius parricida ²³ W sunt hec et primatibus uenientibus ²⁴ W collocauerunt Cl och P gaudio collocauerunt ²⁵ Cl och W confluunt undique ²⁶ P saknas ²⁷ W tanta ibi ²⁸ Cl nimia

gareta av Roskilde. Man äger om henne även en annan berättelse (Vitæ sanctorum Danorum, 389). Denna låter sig datera mellan 1178, då Absalon, omtalad som ärkebiskop av Lund, tillträdde sitt ämbete, och 1188, då den ävenledes och jämte förre abboten Richard av Ringsted omtalade abbot Simon av Sorö (Simone abbate Sorensi et Richardo quondam abbate Ringstadensi) frånträtt abbotskapet. Efter all sannolikhet måste den vara uppsatt i samband med translationen 1178. De enkla dragen i Margaretas historia är på båda ställena i stort sett desamma. Dragen är emellertid genomgående vidlyftigare utpenslade hos Herbertus och translationen hos honom förlagd till domkyrkan i Roskilde, inte — såsom riktigt och i den andra berättelsen — till Vårfrukyrkan där. I fråga om de under, genom vilka Margaretas helgonskap uppenbarades efter hennes död, brister all överensstämmelse. Berättelsen från tiden för translationen har endast ett under: ett ljus, sänt ur höjden, som blir stående och lyser över den plats, där helgonet begravts. Undret är ett av de vanligare. Hos Herbertus är detta under borta. I stället berättas två andra. Det vatten, som sköljt över Margaretas kvarlevor, där de vilade i sanden vid havet, återger en blind hans syn. Graven påträffas mellan två rövares gravar. När gravarna öppnas, är i motsats till rövarnas Margaretas lik oförtärt och sprider vällukt omkring sig. Undren är lika vanliga som det förra. Men mirakelkultens växt är tydlig, och man märker, hur bilden av Margareta mellan de två rövarna förts nära bilden av Kristus på korset. Tidsavståndet mellan berättelserna synes vara två år.

94 r.—94 v. Quomodo zabulus in scemate regio seipsum ydalatrix ostendebat. XCIII. Vir uenerabilis heinricus quondam monachus clareuallis et nunc iam per annos plurimos abbati-zans in regione danensi / de quodam honesto monasterii sui conuerso tale aliquid nobis significauit. Predictus itaque frater dum adhuc secularem habitum gereret / in iuuenili etate perrexit ad negociandum in supradictam terram paganorum etc. Postmodum autem cum ad natalem patriam repedasset . in supradicto monasterio se conuertit / ubi religiose conuersando domino militare curauit // et ea que sibi acciderant ad multorum edificacionem abbati et fratribus indicauit etc.

Den i denna otryckta berättelse nämnde Heinricus är abbot Henrik i Vitsköf, tidigare abbot i Varnhem (jmf. r. källuppgifterna hos Westman, Den svenska kyrkans utveckling, 53 ff., 67 ff.). Supradicta terra paganorum avser Slavien.

95 v.—96 v. De duobus germanis ad iordanis fluentia in oracione defunctis. XCVII. In regione danorum fuere nuper

duo germani preclarissimo genere oriundi qui etiam inter illius terre sublimes post regem *etc.* Avslutningen lyder: honorifice tumultata. Sciendum est quoque quod isti uenerabiles peregrini aduunculi fuerunt domini eskili lundensis metropolitani ac sedis apostolice legati // qui domestico animatus exemplo secularibus pompis et honoribus depositis . peregre pro christo uiuere . et peregre mori proposuit / et usque hodie in monasterio clareuallis cum eiusdem loci pauperibus pauper et humilis conuersatur. De quo uidelicet quia mencio incidit . pauca quedam de illo succincte referimus / que non modo ab aliis plurimis . uerum etiam ab ipso audiuius.

Här ifrågavarande berättelse återfinnes med smärre textändringar i Exordium magnum III: 26 (Migne, 185: 1088 ff.; Script. hist. Dan. min. II, 437 ff.). I Exordiet är emellertid tillagda utom ett större uppbyggligt stycke i mitten (Script. etc. II, 439 r. 30—440 r. 13) en särskild inledning och avslutning (Script. etc. II, 437 r. 12—19; 441 r. 15—442 r. 4). Den senare utgår från avslutningen fol. 96 v. ovan, men fortsätter efter proposuit om ärkebiskop Eskil: Quapropter relicta precelsa dignitate, qua in terra sua singulariter preminebat, Cysterciensis ordinis habitum in Claraualla suscepit et de habundantia diuiciarum suarum pauperum Christi inopiam largissime suppleuit. Sicque eorundem pauperum numero pauper et ipse consociatus et in optima conuersacione vitam suam consummans sepultus est in presbiterio oratorij eiusdem loci ante altare beate Virginis matris; cuius ex hoc memoria in benedictione erit Clareuallensibus in generatione ad generationem *etc.*

96 v.—99 r. De sancto eskilo lundensi metropolitano. XCVIII.

105 r. De spiritu immundo qui triennio latuit in monasterio quasi mercennarius. CXI. Est cenobium quoddam cisterciensis ordinis in dacia situm . quod nuncupatur uite scola / in quo non longe antea tale aliquid accidisse pro certo cognouimus *etc.*

Berättelsen är efter München, Lat. 6914, fol., tryckt och översatt av Ellen Jørgensen i Danske Studier 1912, s. 16 ff.

107 v.—108 r. De Inferno hyslandie. CXV. In parte *etc.* Avslutningen lyder: fuisse deletum. Sciendum quoque est quod ignis iste perpetuus non solum sub fundamento montis ut supra tetigimus // uerum etiam sub fundo maris inesse cognoscitur. Sepe namque de profundo pelagi flamma uehementer exiens altius super equoris undas erumpere cernitur // pisces et omnia maris animancia circumquaque comburens / ipsaque nauigia cum nauigantibus nisi celerrime fugam arripuerint incendens atque consumens. Quid ergo mirabilibus istis mirabilibus //

quid ue terribilius excogitari potest? Quis iam ita peruersus et ita incredulus extat ut ignem eternum animas crvciantem esse discredat // cum uideat oculis istum de quo nunc loquimur non solummodo solum petrasque marmoreas uerum etiam et inuincibiles aquas tanta horribilitate comburere que ceteros ignes consueuerunt tanta facilitate extinguere? Sed qui parata diabolo et angelis eius ignis eterni supplicia dedignantur credere uel audire // ipsi in eis postmodum precipitandi sunt / que modo dum licet effugere contempnunt.

Berättelsen återfinnes hos Alberic de Troisfontaines (Mon. Germ. hist. SS. XXIII, 829), där den angives härröra från Herbertus och avslutas med orden: fuisse deletum.

Det vulkanutbrott på Island, som skildras, förlägges i berättelsen till temporibus nostris, vår egen tid. Utbrottet torde avse det utbrott av Hekla, om vilket de isländska annalerna talar under 1158, somliga med dagsangivelsen 13. kal. februarii. Näst föregående utbrott är noterat under 1104. Islandske Annaler indtil 1578. Udg. ved Gustav Storm. 1158: I, III, IV, VII, VIII, X (1157: IX). 1104: IV, VII, VIII, IX (1106: X).

110 v.—111 r. Aliud. Anno preterito frater quidam laicus egrotans in claraualle cum uicinam mortem adesse sentiret accito confessore uoluit confiteri / sed ui doloris intercepto gutture loqui non potuit. Diucius uero permanens mutus . cum iam ultimum flatum trahere uideretur / ecce repente circa medium noctis miserante christo faminis officium recepit. Tunc uelociter accercito uenerabili eiusdem loci abbate heinrico / confessus est ei loquens in amaritudine anime sue dicens. Ego peccator inmundus . ego omnium flagiciosissimus confiteor deo et tibi pater quia cum essem pridem in monasterio meo nomine eseron . quod est in dania . inde siquidem conuersus erat ex quadam fornicaria filium genuj etc. post modicum interuallum in pace quieuit.

Jmfr Exordium magnum II: 31 (Migne, 185: 1042 f.).

Lauritz Weibull.